

ASYA MEKTUPLARI

Doç. Dr. Yenal ÜNAL*

Niyazi Berkes, *Asya Mektupları*, Yapı Kredi Yayınları, Ankara, 2016, ISBN-978-9755-363-700-4, 242 s.

incelediği temayı diğer araştırmacıların göremediği noktalardan analiz ederek okuyucunun hem bakış açısını genişletmekte ve hem de araştırmacıları daha derinden etkilemektedir. Bu nedenlerdir ki ölümünün üzerinden çeyrek asırdan fazla zaman geçmesine rağmen yazdığı eserleri bilim insanlarının ve geniş halk kitlelerinin hâlâ önde gelen ilk müracaat kaynaklarındandır.

Niyazi Berkes, Türkiye'nin yenileşme tarihi ve sosyolojisi üzerine kaleme almış olduğu bilimsel eserleriyle ön plana çıkmış bir araştırmacıdır. "*Türkiye'de Çağdaşlaşma*" başta olmak üzere birçok üst düzey çalışmaya imza atan Berkes'in eserleri bugün hâlâ birçok araştırmacının başucu kitapları arasında yer almayı başarmaktadır. Bunda birçok unsurun etkili olduğu ifade edilebilir. Yazarın incelediği konuları derinlemesine, nesnel ve son derece rasyonel bir şekilde yorumlamasının, eserlerinin kalıcılığını sürdürmesinde en etkili amil olduğunu ifade edebiliriz. Çağdaşlarının aksine Berkes eserlerini kaleme alırken içinde bulunduğu zaman diliminin çok ötesine uzanabilecek düzeyde yorumlar getirebilmeyi başarmış bir yazardır. Bu yorumlarla

* Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-4043-8424 yunal@bartin.edu.tr.

Kaleme almış olduğu, *Siyasi Partiler (1946)*, *Türkiye’de Çağdaşlaşma (The Development of Secularism in Turkey, 1964)*, *200 Yıldır Neden Bocalıyoruz, Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler (1965)*, *Arap Dünyasında İslamiyet, Milliyetçilik ve Sosyalizm (1969)*, *100 Soruda Türkiye İktisat Tarihi Cilt 1-2 (1969-1970)*, *Türk Düşününde Batı Sorunu (1975)*, *Atatürk ve Devrimler (1982)*, *Teokrasi ve Laiklik (1984)* ve *Asya Mektupları (1976)* Türkiye’nin yakın dönem tarihini muhtelif cephelerden analiz eden yüksek seviyeli ve derinlikli metinlerdir.

Asya Mektupları, ise Berkes’in gezi, izlenim ve eleştiri türlerinde kaleme almış olduğu bir eserdir. Bilimsel eserleriyle mukayese edildiğinde metnin içinde daha subjektif olarak görülen Berkes, bu eserinde de diğer çalışmalarında yakalamış olduğu üst düzey anlatım özelliklerinden ödün vermemiştir. Kitap baştan sona dikkatle incelendiğinde bir gezi ve gözlem çalışması olarak ortaya çıkmasına rağmen yazarının, doğu dünyası hakkında çok önemli tespitlerini içerisine naksettiği nitelikli bir sosyoloji okumasıdır aynı zamanda. Eserin tanıtım yazısında yer alan ifadeler, yapının derinliğini tam olarak yansıtmamasına rağmen içeriği hakkında önemli ipuçları sunmaktadır.

Eser için hazırlanan söz konusu tanıtım yazısında şu ifadelere yer verilmiştir: “*Prof. Niyazi Berkes’in bir bilim adamı titizliğiyle kaleme aldığı mektuplarından Asya gerçeğini izliyoruz. Asya toplumlarının emperyalist kuşatma altında içine düşürüldükleri durum film şeridi gibi gözlerimizin önünden geçerken biz o filmde günümüz Türkiye gerçeğini de buluyoruz bir bakıma. Berkes’in 40 yıl önce ülkemiz açısından altını çizdiği tehlikelerin bugün yaşanıyor olduğunu üzülen gözlerle görüyoruz. Ve Asya ülkelerinin koyu bir bilgisizlik, çağ dışı hurafeler ve inançlara boğulduğu karanlıkta, Atatürk ve devrimlerinin ülkemize nasıl bir ışık tuttuğunun daha çok farkına varıyoruz. İbret alınarak okunması gereken bir kitap*”.

Asya Mektupları, Niyazi Berkes’in, 1958-1959 yıllarında altı aylık izinle yaptığı bir gezinin Pakistan’dan, Japonya’ya kadar uzanan sürecinde kardeşi Enver Bey’e yazdığı mektuplardan oluşmaktadır. Aslında Berkes’in böyle bir gezi ve inceleme amacı bulunmamaktadır. Ancak kardeşi Enver Bey, bu mektupları titizlikle saklamış ve on yedi yıl sonra kardeşi Niyazi Berkes’e bir dosya hâlinde vermiştir. Kaleme aldığı mektupların on yedi yıl sonra tekrar karşısına çıkmasından sonra Berkes, bu metinleri yeniden okumuş ve yayımlamaya karar vermiştir. Berkes, bu karar sürecini şu şekilde belirtmektedir: “*...Sanki on yedi yıl ötesinden başka biri bunları bana yazıyor, bugünün olayları içinde bana bir şey söylemek istiyor gibi geldi. Birçok yerlerini bugünkü sorunlar açısından ben de ilginç buldum. Ufak tefek düzeltmelerle yayımlamaya karar verdim. Gericiliğin, ülkemizi ne yana sürüklemekte olduğunu göreceksiniz*”.

Niyazi Berkes’in kardeşine yazmış olduğu mektupların yıllar sonra gün yüzüne çıkması aynı zamanda son derece nitelikli bir Asya dünyası analizini bugünkü okuyuculara ulaştırmıştır.

Söz konusu mektuplardan ilki 17 Ağustos 1958 tarihinde Yeni Delhi’de; son mektup ise 21 Haziran 1959’da Tokyo’da yazılmıştır.

Günümüzde dünyanın büyük bir bölümü hâlâ emperyalizmin kısıkaı altındadır. Geçen yüzyıllarda olduğu gibi 21. yüzyılda da dünyanın egemen kuvvetleri, birçok alanda manevra kabiliyeti sınırlı ulusları arzudadıkları gibi yönlendirebilmektedir. Zenginlerin daha çok güçlendiği ve buna paralel olarak fakirlerin daha da fakirleştiiği kapitalist sistem, insanlığı bir büyük bilinmezliğe sürüklemeye devam etmektedir. Açlık sınırında yaşıyan insanların sayısının milyarlarla ifade edildiği bugünün dünyasında, -kimi aksi söylemler ortaya koyabilmekle birlikte- egemen güçlerin bu durumdan büyük bir rahatsızlık duymadığı da aşikârdır. Cehalet, çağ dışı kalmışlıklar, içine düşülen durumun sorgulanmaması ve emperyalizme karşı politikalar üretememe dünyanın ezilen uluslarının karşılarında aşılması gereken birer dev engel olarak durmaktadır.

Berkes’in, *Asya Mektupları*’nda ortaya koyduğu tespitler Asya özelinden hem o dönemde hem de günümüz dünyasında sömürülen toplumların durumunun analiz edilmesinde bir anahtar görevini üstlenmektedir. Başta Asya, Afrika, Güney Amerika ve İslam dünyası olmak üzere emperyalistlerin üzerlerine çeşitli kurgular geliştirdikleri coğrafyaları ve bu coğrafyalar üzerinde yaşıyan toplumların daha sağlıklı bir biçimde tahlil edilebilmesinde *Asya Mektupları* derinlikli bir metin olarak önemini muhafaza etmekte ve dikkatli okuyucunun önünü aydınlatmaya devam etmektedir. Bu açıdan bakıldığında dünyada, geri kalmış toplumlar üzerine kafa yoran beyinlere bir kılavuz kitap olarak rehberlik etmeyi sürdürmektedir.